

Genelev Kadınının Sosyal Güvenliği

Tankut Centel

Dünyada ve ülkemizde 8 Mart, Uluslararası Kadınlar Günü olarak kutlanmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Kürsüsü asistanlarından Tankut Centel aşağıdaki yazıda bu önemli konunun şimdiki kadar pek işlenmemiş ve ilginç bir yönünü aydınlatmaktadır.

Paris'te Montparnasse istasyonunun yakınında ki küçük bir kilise; kilise rahibinin de uygun görmesiyle, 1975 yılı Haziran ayında, 150 kadar genelev kadınınca işgal edilmiştir. Valerie adındaki sözcü genelev kadını, şunları söylemiştir: "Biz de insanız. Bu toplumda yaşamaya bizim de hakkımız vardır. Normal vatandaşlar vergi öderler, fakat bu verginin karşılığında yararlanırlar. Sosyal güvenlik vardır. Emeklilikleri vardır. Bizim ise hiçbir güvencemiz yoktur" (1). Aynı şeyleri, ülkemiz açısından da söyleyebilirim. Gerçekten, bugün Türkiye'de genelev kadınları, korumadan yoksun bir durumda bulunmaktadırlar. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de, 8 Mart, Uluslararası Kadınlar Günü olarak kutlanmaktadır. Böylesi bir uluslararası dayanışmaya karşın, ülkemizde, kadınların sorunlarına çoğunlukla bilimsel açıdan yaklaşıldığını söylemek güçtür. Genelev kadınlarının kurtuluşu ve topluma kazandırılması mücadelesine katkıda bulunmak üzere, aşağıda, ülkemizdeki tescilli genelev kadınlarının sosyal güvenliklerini irdelemek amacındayım.

12.11.1933 gün ve 15264 sayılı bakanlar kurulu kararıyla yürürlüğe konulması kararlaştırılan "Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi" (RG.23.11.1933-No.2560)'nin 15. maddesi; "kendilerini başkalarının cinsi zevkine, menfaat mukabili veya itiyadî bir surette, hasretmeyi san'at ittihaz eden ve bu suretle müteaddit erkeklerle münasebatta bulunan kadınlara (Umumi kadın) denilir" biçiminde bir tanım getirmektedir. 30.3.1961 gün ve 5/984 sayılı bakanlar kurulu kararıyla yürürlüğe konulması kararlaştırılan "Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" (RG.19.4.1961-No.10786) ise, önceki tüzüğü yürürlükten kaldırmasına karşın; aynı tanımı, dilini özleştirerek yeniden getirmiştir. 31.1.1973 gün ve 7/5786 sayılı bakanlar kurulu kararıyla yürürlüğe konulması kararlaştırılan "Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Müca-

dele Tüzüğü'nün Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına ve Bu Tüzüğe Ek Bir Madde ile Geçici Bir Madde Eklenmesine Dair Tüzük" (RG.18.2.1973-No.14452), 1. maddesiyle tüzüğü'nün adını "Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" olarak değiştirmekte; 2. maddesiyle de "genel kadın" tanımını daraltmaktadır. Gerçekten, değişik 15. maddeye göre, "başkalarının cinsi zevkini menfaat karşılığı tatmin etmeyi sanat edinen ve bunun için değişik erkeklerle münasebette bulunan kadınlara" genel kadın denecektir. Görüldüğü üzere, son değişiklikle "itiyadî bir surette" anlatımı, maddeden çıkarılmıştır. Anılan tanıma, olsa olsa; söz konusu kadınların, başka hiçbir geçim kaynağına sahip olmadıkları eklenebilir. Bunun dışında, tanım yerindedir. Ancak, "genel kadın" deyiminin, bir de "özel kadın" kavramının çağrışımını yapabileceği; oysa böyle bir kavramın varolmadığı ve de söz konusu kadınların uğraşı yerlerinin genelevler olması nedeniyle, genel kadın deyiminin yerinde olmadığı kanısındayım. Bu nedenle, açıklamalarım da genelev kadını deyimini kullanmayı yeğliyorum. Genelev kadınının sosyal güvenliği denilince de; işte yukarıda tanımı getirilen kadınların, belirli tehlikeler karşısında güvencelerini sağlama görevini yüklenmiş kurum veya kurumlar topluluğu, anlaşılacak gerekecektir.

Genelev kadınının sosyal güvenliğine ilişkin özel bir yasal düzenlemenin varlığına, Türkiye'de raslanmamaktadır. İlgili tüzüğü'nün 10. bölümünde ve sosyal yardım başlığı altında toplanmış 108 ile 109. maddeleri, genelev kadınlarının fuhuş yaşamından kurtarılmasına ilişkin önlemlerin alınması görevini, zührevi hastalıklar ve fuhuşla mücadele komisyonuna yüklemiş olup; genelev kadınının belirli tehlikeler karşısında güvencesinin sağlanmasıyla ilgili bulunmamaktadır. Tüzük genel olarak, sadece Umum' Hıfzıssıhha Kanunu 129'da sözü geçen hastalıklara karşı bir korunmayı içermektedir. Tüzüğü'nün 24. maddesi ise, 18 yaşından küçüklerin fuhuşa sürüklenmeleri durumunda, 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun hükümlerinin belirttiği önlemlerin alınacağından söz etmektedir. Öte yandan, genelev kadınınına ilişkin genel düzenlemenin yeetrlî olduğu da söylenemez. Genelev kadınının konumu ülkemizde, köklü önlemler yerine, birtakım idari düzenlemelerle geçiştirilmiştir. Bununla, kısaca şunu belirtmek istiyorum; genelev kadınının korunması ve gide-

rek topluma hazandırılmasına ilişkin etkin yasal önlemler yerine, Türkiye'de, genelev kadınının sıkı bir sağlık gözetimi ve denetimine bağlanması yolu getirilebilmiştir.

Sosyal Sigortalar Kurumu ise, 1974 yılında yayınladığı bir genelgede; genelev işleten kimseler ile genelevde çalışan kadınlar arasında bir hizmet sözleşmesi bulunmadığı için, genelev kadınlarının kendi ad ve hesabına çalışanlar arasında sayılması ve sonuçta, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu açısından sigortalı sayılmamaları gerektiğini belirtmiştir. Gerçekten, anılan genelgede aynen şöyle denilmektedir: "...genel kadınların durumu "Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü ile düzenlenmiş olup, bu tüzük genel kadınların genelev sahipleriyle aralarındaki hukukî münasebetin mahiyeti hakkında herhangi bir hükmü ihtiva etmemekte, sadece umumun sağlık ve ahlâk bakımından korunmasına matuf tedbirlerin alınması hususunda hükümlere yer vermiş bulunmaktadır. Genel Müdürlüğümüze intikâl eden vak'alardan genelev işleten kimselerin, evlerinde çalışan genel kadınlar üzerinde, bunların gününde muayeneye gönderilmeleri, evinden ayrılanların polise bildirilmesi, genelevlerin sağlık şartlarına uygun bir şekilde muhafazası gibi tüzükle konan mükellefiyetler dışında murakabe ve talimat verme gibi herhangi bir yetkisinin bulunmadığı, genel kadınların belediyelerce tesbit olunan ücretleri müşterilerden doğrudan doğruya kendilerinin aldıkları ve bu ücretlerin yarısını, teamül gereğince, günlük mübrem ihtiyaçlarını karşılayan genelev sahibine verdikleri, ayrıca tüzük hükümlerine aykırı hareketlerinden dolayı Fuhuşla Mücadele Komisyonuna karşı şahsen sorumlu oldukları ve bunun dışında istedikleri evde istedikleri zaman ve şekilde çalışmakta serbest oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum muvacehesinde, genelev kadınlarının çalışma durumları nazara alınarak, bunları işverene bir hizmet akdi ile bağlı telâkki etmeye imkân bulunmamakta ve bu gibilerin kendi nam ve hesabına çalışanlar meyanında kabul edilerek, sigortalı sayılmamaları icabetmektedir..." (2). Öte yandan, genelev kadınının bağımsız çalıştığı benimsense bile; Bağ-Kur K. 24'ün aradığı nitelikte ve bir yasayla kurulu meslek kuruluşuna, genelev kadınlarının üye olmaları güçlük çıkarmaktadır. Bu nedenle de, kurum genelgesi, öğretide eleştirilmektedir (3).

Anılan kurum genelgesinin genelev işleten ile genelevde çalışan kadın arasındaki ilişkinin hukuki niteliğini, doğru nitelendiremediği söylenebilir. Kuruma göre, ortada bir hizmet sözleşmesi yoktur. Çünkü, genelev kadını tamamen özgürdür; genelev işletenle arasında, özel bir bağımlılık ilişkisini gerektiren bir durum yoktur. Oysa genelev kadınının gerçek konumu,

genelgede belirtilenin tam tersidir. Genelgenin yollamada bulunduğu tüzüğün 1973 yılında yapılmış ve değiştirilmiş biçiminden, kurum, bilgili görünmemektedir. Hernekadar tüzük değişikliği, hukuki ilişkinin niteliğine ilişkin açık bir anlatımda bulunmuyorsa da; değişik 40'da "çalışma"dan, değişik 52/3'de "genelev patronları"ndan, değişik 52/4 ve 5'de ise "yönetici (patron vekilleri)"nden söz etmektedir.

Genelev kadınına sosyal güvenliğe ulaştırmak üzere, ortada bir hizmet ediminin söz konusu olduğu söylenebilir. Bu hizmet ediminin konusu, değişik erkeklerle cinsel ilişkide bulunma olacaktır. Netekim, genelev işleten genelev kadını fuhuş yapması için işe almaktadır. Söz konusu hizmet edimi, belirli veya belirsiz bir süre için ve bir karşılık uğruna vaad olunmaktadır. Diğer bir deyişle, bir hizmet sözleşmesinin varlığından söz edilebilir. Öte yandan, yine genelgede belirtilenin tersine; genelev işletenler, genelev kadınları üzerinde tam bir yönerge ve denetim yetkisine de sahiptirler. Netekim genelev işleten işini, yapmayan veya savaştıran genelev kadınına genelevden kovabilmektedir. Sonra kurumca belirtildiği gibi genelev kadını, hiç de öyle, istediği evde ve istediği zaman veya biçimde çalışmakta özgür değildir. Bu da, genelev kadınının sigortalı sayılabilmesine olanak tanıyacak olan, işverene bağımlı olarak iş görme ögesinden başka bir şey değildir. Kurumun carpıttığı bir diğer nokta ise; genelev kadınının, belediyelerce belirlenen ücretleri doğrudan kendisinin aldığı ve gelenek uyarınca, yarısını genelev işletene verdiğidir. Oysa, gerçek durum, çoğunlukla böyle değildir. Genelev işletenin adamı, fiş kesmekte ve peşin olarak ödenen parayı doğrudan kendisi, genelev işletene verilmek üzere almaktadır. Genelev işleten ile genelev kadını arasındaki ücret ilişkisi ise, bundan sonra görülmektedir.

Genelev kadınının sosyal güvenliği açısından, kurumun asıl üzerinde durması gereken konu, genelev işletmenin ve giderek, genelev işleten ile genelev kadını arasındaki ilişkinin yasaya veya ahlâka aykırı olup olmadığı sorunu olmalıydı. Çünkü, sosyal sigorta ilişkisinin kurulabilmesi ve ilgili kişinin sigortalı sayılabilmesi için, hizmet ilişkisinin yasaya veya ahlâka aykırı olmaması gerektiği aranmaktadır (4). Konunun sınırlarını ve boyutlarını aşması nedeniyle, yasaya veya ahlâka aykırılık sorunu üzerinde uzun boylu duramayacağım (5). Aslında ahlâka aykırı olan bir olgunun, ahlâka uygun ve de üstelik devlet gözetiminde olarak benimsenen bir toplumsal yapı içerisinde, ahlâka aykırı kabul edilmediği sonucuna varılması gerektiği kanısındayım .

Uygulamada, genelev kadınının sosyal güvenliğinin kurumca engellendiğini ve genelev kadınının sosyal güvenliğinin bulunmadığını gözden uzak tutma-

malıyız. Bu konuda, bir yargıtay kararına; yani sorunun, yargı önüne getirildiğine raslamış değilim. Bu yüzden, iki hukuki yol izlenebilir.

İzlenecek yollardan ilki, kurum kararı ile işyerlerinin (genelevlerin) yasa kapsamına alınmasının sağlanması olabilir. Kurumun kendiliğinden bu işe gitmeyeceği, yukarıda anılan genelgesiyle belli olmuştur. Bu durumda iş, genelev kadınlarının kuruma başvurularına kalmaktadır. Kurum, ya önceki görüşünü değiştirecek ve genelev kadınlarını yasa kapsamına alacaktır (ki bu olasılık, güçlü görünmemektedir), ya da önceki görüşünde direnecektir. Kurumun önceki görüşünde direnmesi durumunda; genelev kadınları, tek tek yetkili iş mahkemesinde dava açarak, işyerinin (genelevin) yasa kapsamında bulunup bulunmadığının saptanmasını isteyeceklerdir. Tesbit davası niteliğinde olacak bu davalar, işverene (genelev işletene) karşı açılacaktır (6).

İzlenecek diğer olası yol (ki bu, hizmet sözleşmesinin varolmadığını ileri sürenlerce de izlenecek yoldur), genelev kadınlarının topluluk sigortasından veya Bağ-Kur'dan yararlandırılması yolunda mücadele olacaktır. Ancak, bunun için de genelev kadınının demokratik kitle örgütleri yoluyla örgütlenmesi gerekmektedir. Çünkü, SSK. 86'ya göre; genelev kadınlarının topluluk sigortasından yararlanabilmeleri için, kurumun işverenlerle veya dernek, birlik, sendika ve başka kuruluşlarla sözleşme yapması gerekmektedir. İşverenler bu yola çıkarları gereğince gitmeyecekleri için, genelev kadınlarının sözleşme yapacak demokratik kitle örgütlerinde toplanmaları gerekmektedir. Genelev kadınlarının oluşturacakları demokratik kitle örgütleri, gerektiğinde yasa getirilmesi yolunda, kamuoyu da oluşturacaklardır. Bağ-Kur'a ilişkin güçlüğü ise, yukarıda belirtmiş bulunuyorum.

Buraya kadarki açıklamalarla, alışılabilir hukuk kalıpları içerisinde genelev kadınına sosyal güvenlik hakkının tanınması yollarının bulunduğunu ve bunun olanaklı olabileceğini göstermiş bulunuyorum. Ancak, kanımca tutulacak ve savunulacak yol, bu değildir. Bu yol, burjuva feminist hareketinin yoludur. ve özünde reformcu nitelik taşır. Çünkü, genelev kadınına sosyal güvenlik tanınmasını savunmak, durumu işçi-işveren ilişkilerine dönüştürme ve sömürü düzenine meşru bir görünüm kazandırma olacaktır. (7)

Netekim, Türkiye'de genelev konusunu düzenleyen mevzuat hükümlerini garipsememek gerekir. Çünkü, kapitalizmin yasaları işlemektedir. Köleci toplumda metalaştırılan, feodal toplumda vergi kaynağı olan kadın, kapitalist toplumda bir gelir kaynağı olma aşamasındadır (8).

Genelev kadınına sosyal hakların işlerliğini sağlamanın, genelev patronlarına yapacağı etki ise, fuhşun meşruluğu düzleminde önem taşıyabilir. Bunu 8 yılda 33.000 erkekle cinsel ilişkide bulunmuş bir genelev kadını, şöyle dile getirmektedir: "...Bizim sendikamız falan yok ki! Galiba bir gün adamın biri böyle bir işe kalkışmış, cümlesini bile bitirmesine vakit bırakmamışlar. Zavallı hayalci yediği kurşunlardan mide fesadına uğramış.. Vesikalıların sosyal sigortalara yazılıp, ihtiyarlık sigortası, hastalık sigortası vs. parası aldıkları takdirde felâketi düşünün. Haraççıların, hergelelerin, satıcıların ekmeği ne olur?" (9).

Bu olgu yadsınamaz olmasına karşı, asıl hedefi gözden kaçırmaktadır. Çünkü, kapitalizmin işlerliği içinde fuhşla mücadeleye ilişkin gerçek demokratik araçlar, devletin genelev işletenleri (patronlarını) koruyucu ve fuhşu meşrulaştırıcı görünümünden kurtarılmasına yönelik olmalıdır. İzlenmesi ve savunulması gerekli tek çözüm, devletten resmi genelevleri kapatacak hukuki düzenlemeleri getirmesini talep olacaktır. Çünkü, çağımızda devletin işlevi, genelev patronlarının konumunu meşrulaştırma olmayıp; fuhşla mücadele yolunda demokratik düzenlemeleri getirmek ve toplum tortusu genelev kadınlarının kurtuluşu ile topluma kazandırılmasını sağlamaktadır. Ve de bütün hukukçuların amacı, genelev kurumunun kaldırılması için zorunlu koşulların sağlanması olmalıdır, yoksa sosyal güvenlik perdesi altında fuhşun kurumsallaşmasına hizmet değil. (10)

Dünyada fuhşu ortadan kaldırabilmiş örnekler vardır; sözgelimi, Çin Halk Cumhuriyeti (11). Ancak, Türkiye bugün daha, 1950 tarihli "İnsan Ticareti ve Fahişeliğin Ortadan Kaldırılması Üzerine Andlaşma" yı bile imzalamış değildir.

- (1) Cumhuriyet 10.6.1975.
- (2) 29.5.1974 gün ve 1741 sayılı genelge-S.S.K. 1974 Yılı Genelge ve Genel Yazıları, Ankara 1975,141-142
- (3) Bak. M. Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1977, 133 dn. 49; s. Turla, "Sosyal Güvenceden Yoksun Bir Grup", Cumhuriyet 27.9.1974.
- (4) K. Tunçomağ, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, İstanbul 1975, 117-118.
- (5) Bu konuda bak. H. Hatemi, Hukuka ve Ahlâka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, İstanbul 1976, 261 vd. ile 264-265 dn. 10-11'de belirtilen yazarlar.
- (6) Bak Tunçomağ, 276 ve orada anılan yargıtay kararı.
- (7) Aynı görüşte: A. Altındal, Türkiye'de Kadın, İstanbul 1977, 189; Hatemi, 401-402.
- (8) F. TayançGT. Tayanç, Dünyada ve Türkiyede Tarih Boyunca Kadın, Ankara 1977, 97.
- (9) J. Cordelier, Hayat Kadını (La Dérobade), çev. H. Boysan, İstanbul 1977, 65.
- (10) Bak. Hatemi, 398.
- (11) J. Mancini, Fahişelik ve Kadın Ticareti, çev. S. Tiryakioğlu, İstanbul 1973, 70.